लिंगभाव विषमता आणि महिला सबलीकरण

प्रा खेत्री हनुमान रामभाऊ
समाजशास्त्र विभाग
सौ के एस के महाविद्यालय बीड

प्रस्तावना ः भारतीय समाजव्यवस्था हि वर्णव्यवस्थेवर आधारीत आसल्यामुळे समाजशील मानवीय प्राण्याचे रूपांतर श्रेष्ठ आणि कनिष्ठ या विषमतावादी व्यवस्थेत बंधीस्त केले गेले त्यामुळे व्यक्तीचा वर्ण जाती धर्म वंश लिंग इत्यादी विषमतावादी व्यवस्थेमागे पुरूष कार्यरत आसल्यामुळे साहाजिकच सर्व आधिकार पुरुषप्रधान व्यवस्थेच्या हाती आले त्यामुळे स्त्री ला प्रत्येक अधिकारात आणि प्रत्येक क्षेत्रात दुय्यम स्थान देण्यात आले त्यामुळे स्त्रीला एक प्रकारचे दाष्यत्व गुलामी तीच्या वाटेला आली पुरुष म्हणजे वंशाचा दिवा आणि स्त्री उपभोगाची वस्तु आशीच संकल्पना समाजात रूढ झाली त्यामुळे स्त्रीचे कार्यक्षेत्र फक्त चुल आणि मुल यापुरतेच मर्यादीत ढेवले गेले या विषमतावादी समाजव्यवस्थेमुळे स्त्रीयाना अनेक प्रकारच्या कठोर समस्याना सामोरे जावे लागले स्त्रीच्या या दाष्यत्वाला १९ व्या शतकामध्ये समाजसुधारकानी प्रथमच वाच्या फोडली स्त्रीयाना समाजात दिला जाणारा विषम दर्जा व स्त्री अधिकाराचा स्त्री स्वतंत्र्याचा प्रश्न उपस्थित केला स्त्रीच समाजातील स्थान व दर्जा उंचविण्यासाठी अनेक समाज सुधारकांनी मोलाची भरीव कामगीरी केली त्यामध्ये म फुले ए सावित्रीबाई फुले ए डॉ बाबासाहेब आबेडकरांनी यानी स्त्री विकास व उन्नतीसाठी मोलाचे कार्य केले त्याचाच परिपाक म्हणुन राज्यघटनेच्या मध्यमातुन स्त्रीला सामाजिक ए आर्थिक ए राजकीय एधार्मीक ए अभीव्यक्ती स्वतंत्र्य आशा प्रत्येक क्षेत्रात समान संधी देण्यात आली तसेच 73 व 74 व्या घटना दुरुस्तीतुन 33 : अरक्षण देण्यात आले हिंदु कोड बील हा तर स्त्री स्वतंत्र्याचा जाहिरनामाच होता महिलांना वैयक्तीक स्वतंत्र्य आणि स्वतांचे निर्णय घेण्यासाठी महिलांना अधिकार देणे म्हणजे महिला सबलीकरण होय कुंटूब आणि समाज याच्या मर्यादा ओलाडुन स्वंयम ए निर्णय स्वंयम आधिकारए विचार आणि स्वंयम बुद्धी याव्दारे अधिकार देणे म्हणजे महिला सशक्तीकरण होय स्त्रीने आपल्या बंधनातुन मुक्त होऊन अपले अधिकार आणि स्वातंत्र्य ए स्वधीनता व आत्मसन्मानासाठी जागरूक होणे गरजेचे आहे त्यासाठी भारत सरकारने २००१ हे वर्ष महिला सबलीकरन म्हणुन घोषीत केले आहे याच आनुषंगाने कधी काळी उपेक्षित ए आबला समजली जाणारी स्त्री या आधुनिक युगात पुरूषांच्या खांद्याल खांदा लावून प्रत्येक क्षेत्रात यशस्वी कामगीरी करत आहे त्या अुषगाने कधी काळी आबला समजली जाणारी स्त्री आज सबला आहे त्यामुळे लिंगभाव विषमता आणि महीला सबलीकरन या शोध निबंधास महत्व आहे

शोध निबधाची उद्दीष्टे

1 लिंगभाव विषमता आणि महिला सबलीकरण याच्या परस्पर कारणाचा शोध घेणे
2 लिंगभाव विषमता आणि पुरुष प्रधान समाज व्यवस्थेचा अभ्यास करणे
3 महिलाच्या विकासामध्ये महिला सबलीकरणाचा अभ्यास करणे

ग्रहीतके

1 लिंगभाव विषमता ही एक मानवनिर्मित प्रक्रिया असून स्त्री आणि पुरुष समान आहेत
2 भारतीय राज्यघटनेने स्त्री.पुरुषांना समान अधिकार दिले आहेत
3 आजच्या स्त्रियादेखील पुरुषाच्या बरोबरीने प्रत्येक क्षेत्रात यशस्वी कामगिरी पार पाडत आहेत

संशोधन पध्दती.

प्रस्तुत शोधनिबंधामध्ये प्राथमिक आणि दुय्यम तथ्य संकलन पद्धतीचा वापर करण्यात आलेला आहे

पुरुषप्रधान समाजव्यवस्था

पुरुषप्रधान समाजव्यवस्थेने स्त्रियांचे सर्वच हक्क आणि अधिकार नाकारले स्त्री ही फक्त उपभोगाची वस्तू ठेवली होतीᑎ

लिंग भेदाची स्त्री वरती झालेले परिणाम

1ᑎ मुलीचा जन्म नाकारणे स्त्रियांमध्येᑎ

2ᑎ स्त्रियांना दुय्यम दर्जाच्या

3ᑎ न्यूनगंड निर्माण होणेᑎ

4ᑎ आत्मविश्वास नष्ट होणे

5ᑎ हक्क.अधिकार नसणेᑎ

6ᑎ बालविवाह प्रथा. आर्थिक अत्याचार

7ᑎ हुंडा प्रथा. शाब्दिक

8ᑎ शिक्षणाचा अभाव .पुरुषांची व्यसनाधीनता

9ᑎ आर्थिक दुर्बलता. चारित्र्यावर संशय

10ᑎ लैंगिक छळ .उपासमार इत्यादी

11ᑎ कौटुंबिक अत्याचार

12ᑎ स्त्रियांच्या स्वतःवर अत्याचार

13ᑎ मुलगी परक्याचे धन म्हणून तिरस्कार भावनाᑎ

14ᑎ भावनिक अत्याचार

महिला सबलीकरण

हिंदू कोड बिल ही स्त्रियांची स्वातंत्र्याचा जाहीरनामा होता

1ᑎ सामाजिक सबलीकरण

2ᑎ शैक्षणिक सबलीकरण

3ᑎ राजकीय सबलीकरण

4ᑎ आर्थिक सबलीकरण

5ᑎ तिसऱ्या जगातील धोरणात्मक दृष्टिकोन

6ᑎ कल्याणकारी दृष्टिकोण

7ᑎ न्यायावर आधारित दृष्टिकोण

8ᑎ सामाजिक चळवळी

9ᑎ महिला चळवळी

10ᑎ स्त्रीवाद

महिला सबलीकरणाचे कायदे

1ᑎ हेल्पलाइन योजना

2ᑎ महिला तक्रार समिती योजना

3ण न्यायाधीश धर्माधिकारी योजना

4ण जननी सुरक्षा योजना

5ण विशाखा समिती योजना 2013

6ण अंतर्गत व्यापार विरोधी कायदा 1956

7ण विशेष बाल सहायक पोलिस पथक

8ण बाल कल्याण अधिकार

9ण बेटी बचाव बेटी पढाव

10ण राजीव गांधी किशोरी योजना

11ण सावित्रीबाई फुले कल्याण योजना

12ण कौटुंबिक हिंसाचार कायदा 2005

13ण हुंडा प्रतिबंधक कायदा 1961

14ण स्त्रीभ्रूण हत्या प्रतिबंधक कायदा

15ण वारसा कायदा

16ण घटस्फोट कायदा

17ण पोटगी कायदा

18ण दत्तक कायदा

19ण महिला संरक्षण नियम 2006

20ण लिंग निवड प्रतिबंधक कायदा 1994

इत्यादी उपरोक्त कायद्यामुळे महिला सबलीकरणाला बळ मिळाले आणि स्त्री स्वातंत्र्य व स्त्री विकासाला चालना मिळाली

निष्कर्ष

पुरुषप्रधान व्यवस्थेमुळे स्त्रियांना सर्व अधिकार स्वातंत्र्य नाकारले गेले प्रत्येक क्षेत्रात दुय्यम वागणूक त्याच्या वाटेला आली परंतु 19 व्या शतकामध्ये अनेक समाजसुधारकाने यात भरीव कामगिरी करत स्त्री.पुरुष समानतेचा पुरस्कार केला तसेच भारतीय राज्यघटनेने स्त्री सबलीकरण यासाठी कायद्यात तरतुदी करून त्याचे कठोर पालन केले त्यामुळे आजची आधुनिक स्त्री प्रत्येक क्षेत्रात पुरुषांच्या बरोबरीने दिसत आहेण तसेच प्रत्येक क्षेत्रात पुरुषाच्या खांद्याला खांदा लावून यशस्वी कार्य करत आहेण

संदर्भ ग्रंथ सूची

1ण डॉक्टर शुभांगी गव्हाणे . महिला सबलीकरण वरदा प्रकाशन 2004

2ण डॉण सुधा काळदाते .भारतीय समाज प्रश्न आणि समस्या नागपुर 1991

3ण प्रकाश नारायण दहेज प्रथा और महिलाये जयपुर

4ण राम आहुजा सामाजिक समस्या जयपुर 2013

5ण मीनाक्षी निशांत सिंग .महिला सबलीकरण

6ण अविनाश माहेश्वरी. स्त्री विकासाचे नवे क्षितीज